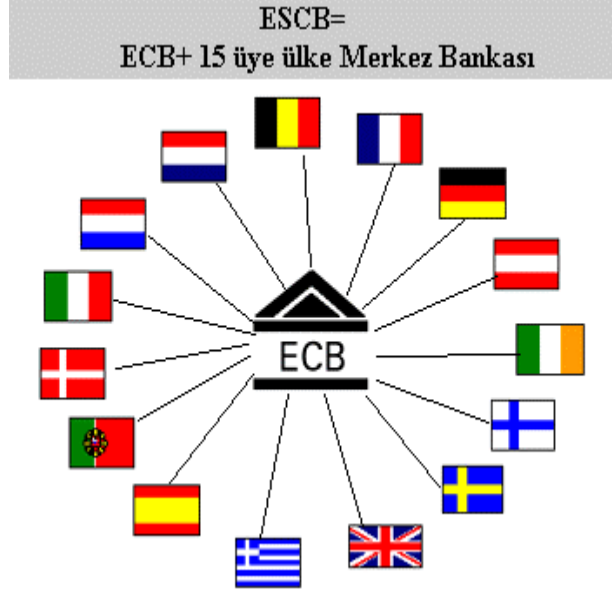

Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'nin

Yapısı Unsurları Ve Görevleri

1 Ocak 1999'da Avrupa Parasal Birliği'nin (EMU) üçüncü aşamasına geçilmesiyle birlikte EMU'ya üye ülkelerin Merkez Bankaları para politikası ile ilgili tüm yetkilerini Avrupa Merkez Bankası'na (ECB) devrederek ECB'nin belirlediği program ve direktifler dahilinde hareket etmeye başlamışlardır. Dolayısıyla ECB, Euro alanındaki "Tek Para Politikası"nın tek sorumlusu haline gelmiştir. Bununla birlikte, Euro alanı dışında kalan ülkelerle koordinasyon sağlamak açısından ECB ve

Avrupa Birliği'ne Üye 15 ülkenin merkez bankalarından oluşan Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (ESCB) kurulmuştur. Bu sistemde Euro alanı dışında kalan merkez bankaları tek para politikasının karar alma ve uygulama süreçlerine katılmamakta, ancak kendi ulusal

para politikalarını belirlemektedirler. Böyle bir ikili yapının yaratabileceği sorunları ortadan kaldırmak için ECB Statüsü tarafından ESCB'yi yönetmekle görevlendirilen ECB organlarına Genel Konsey eklenmiştir (EK I).

Kuruluş aşamasında AB'ye üye ülkeler, nüfuslarına ve topluluk GSYİH'sindeki paylarına göre ağırlıklandırılarak ECB sermayesine katılmışlardır (EK II). 1 Ocak 2001 itibarıyla ECB'nin ödenmiş sermayesi 4,097,229,250 EUR'dur. Ayrıca EMU üyesi ülkelerin resmi döviz rezervlerinin bir kısmı aynı oranlara bağlı kalarak ECB'ye devredilmiştir. Ancak devredilen miktarların toplamına bir sınır getirilmiştir. Transfer edilebilecek en

yüksek miktar 50 milyar EUR'dur ve ülkelerin ulusal paraları, euro, IMF rezerv pozisyonları ve SDR devredilen rezervlere dahil değildir. Döviz rezervlerinin ECB'ye devredilmeyen kısmının yönetimi ise NCB'lere bırakılmıştır. Ancak tek para politikasının etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak için ECB söz konusu rezervlerin yönetimini belirlediği limitler dahilinde kontrol etmektedir.

Maastricht Anlaşması (MA) ESCB'nin ana hedefini fiyat istikrarını sağlamak olarak belirlemiştir. Ancak ECB, bu amaca aykırı olmayacak şekilde, topluluk genelindeki ekonomi politikalarına da katkıda bulunmaktadır.

ESCB'nin ana hedefi doğrultusunda yerine getirmesi gereken görevler Maastricht Anlaşması tarafından tanımlanmıştır:

- 1) Tek para politikasını tanımlamak ve uygulamak.
- 2) EMU'ya üye ülkelerin resmi döviz rezervlerini tutmak ve yönetmek.
- 3) MA'nın 109. maddesi çerçevesinde döviz işlemlerini gerçekleştirmek.
- 4) Ödeme sistemlerinin etkin işlemlerini sağlamak.

ECB ve NCB'ler tam bağımsızlığın sağlanması açısından, belirlenen tek para politikasının uygulanması sırasında gerek birliğe ait gerekse ulusal hiçbir organ, kişi ya da kurumdan emir alamazlar. Ayrıca NCB'lerin kamuya ait kurumlara, yerel ya da bölgesel yönetimlere ve topluluk kurumlarına kredi olanağı sağlaması ve bu kurumlara ait borçlanma araçlarını birinci el piyasada satın alması yasaklanmıştır. Bu durumun tek istisnası, kamu mülkiyetinde olup özel kredi kurumlarıyla aynı kurallara tabi olan finans kuruluşlarıdır.

ECB kendisine verilen görevleri yerine getirmek için üç araç kullanır; açık piyasa işlemleri (APİ), merkez bankası imkanları ve zorunlu karşılıklar. NCB'lerin bu aşamadaki rolü ise, tek para politikasının uygulanması anlamında merkez bankası olanaklarının bankalar tarafından kullanılması, zorunlu karşılık

oranının uygulanması ve repo işlemlerinin gerçekleştirilmesi sırasında likiditenin başarılı bir şekilde sağlanmasıdır.

Para politikasının en temel aracı Açık Piyasa İşlemleridir. (APİ) Genel olarak günlük likidite ihtiyacının düzenlenmesi ve faiz oranlarının yönlendirilmesi amacıyla başvurulmaktadır. Repo, ters-repo, doğrudan satış, döviz swapı ve merkez bankası menkul kıymet ihracı gibi teknikler kullanılarak yürütülen APİ genellikle önceden belirlenen tarihlerde yapılan iki haftalık ve üçer aylık ihalelerle gerçekleştirilirken, kısa vadeli likidite sıkıntılarını giderebilmek için ince ayar APİ'ler de yapılmaktadır.

Yukarıda değinildiği üzere NCB'ler likiditenin sağlanması görevleri gereği, daha önceden belirlenen dönemlerde gerçekleştirilen APİ'leri üstlenmektedirler. İnce ayar APİ'lerde ise görevi kural olarak NCB'ler üstlenirken, istisnai durumlarda ECB Yönetim Konseyi çift taraflı ince ayar APİ'lerin ECB'nin kendisi tarafından üstlenilmesine karar verebilmektedir.

ECB tarafından uygulanan para politikasının ikinci aracı Marjinal Kredi İmkanları ile Mevduat İmkanlarından oluşan Merkez Bankası İmkanlarıdır. Temel amacı gecelik likiditeyi karşılamaktır.

Marjinal Kredi İmkanları, merkez bankalarının isteğine bağlı olarak piyasa faiz oranlarının üzerinde bir faizle ticari bankalara verilen imkanlardır. Daha çok bankaların geçici likidite ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Marjinal Kredi İmkanlarına uygulanan faiz oranı normal koşullarda gecelik faizlere bir tavan oluşturmaktadır.

Mevduat İmkanları ise ticari bankalara daha önce belirlenmiş bir faiz oranından NCB'ler nezdinde mevduat açma olanağı sağlamaktadır. Bu olanak da normal koşullarda gecelik faizlere bir taban oluşturmaktadır.

Merkez Bankası İmkanları NCB'ler tarafından ademi merkeziyetçi bir biçimde uygulanabilmektedir. Bu anlamda Merkez Bankası İmkanları

NCB'lerin ulusal likiditeyi ayarlamasında etkili bir rol oynamaktadır. Ancak bu imkanların kullanılacağı şartları ECB belirlemektedir.

Üçüncü para politikası aracı zorunlu karşılıklardır. Ticari bankaların kendi mevduat yükümlülükleri karşılığında NCB'lerde buldukları rezervlerden oluşmaktadır. Karşılık oranları ECB tarafından belirlenmektedir. Kullanım amacı yapısal likidite değişikliği sağlamaktır.

Yukarıda değinildiği üzere NCB'ler amaçlarını yerine getirmek üzere, finansal piyasalarda 1) doğrudan alım-satım ve repo yaparak, 2) borç verme ve alma taahhütleri kullanarak 3) topluluğa üye ya da yabancı ülke para birimleri ve değerli metaller cinsinden çıkarılmış araçlar kullanarak piyasada işlem yapmaktadırlar. Ayrıca kredi kurumları ve diğer para ve tahvil piyasası katılımcılarıyla birlikte teminata dayalı borç vermeye dayanan kredi operasyonları yürütmektedirler. Ancak NCB'ler bu para ve kredi operasyonlarını yürütürken ECB'nin koyduğu kurallara uymakla yükümlüdürler.

Bunlara ek olarak NCB'ler ECB tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde aşağıdaki işlemleri de yapabilmektedirler.

⊕ Kendilerine ait ödünç verme araçlarını çıkarabilir ve piyasadan geri toplayabilirler.

⊕ Menkul kıymet ve kıymetli metallerin yatırılmasını kabul edebilirler, menkul kıymetlerin toplanmasını üstlenebilirler, menkul kıymet işlemlerinde diğer taraf yararına hareket edebilirler.

⊕ Faiz oranı ile ilgili araçlara dair işlemleri gerçekleştirirler.

⊕ Yabancı ülke paraları, altın ve diğer değerli metaller ile ilgili işlemleri yaparlar.

⊕ Elinde tuttuğu döviz ve diğer yabancı rezerv elemanlarından oluşan portföyün yatırım ve finansal yönetimi ile ilgili işlemleri yerine getirirler.

⊕ Yabancı kaynaklardan kredi alabilir ve bunlar için garanti verebilirler.

⊕ Avrupa ve Uluslararası parasal işbirliği ile ilişkili işlemleri gerçekleştirirler.

⊕ Ödeme ve takas sistemlerinin düzgün çalışmasının temini ve bu sistemlerin etkinliğinin garanti altına alınması ile yükümlüdürler.

⊕ Belirlenen kurallar çerçevesinde istatistiki verileri toplayıp bu verileri birleştirmek üzere ECB'ye iletirler.

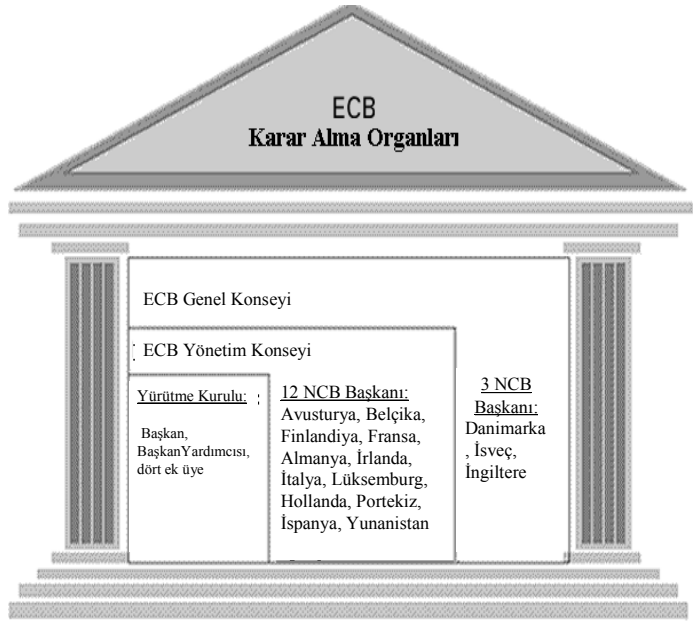
⊕ ECB'nin iznine bağlı olarak EMU'ya üye ülkeler genelinde yasal değişim aracı olarak ödemelerde kullanılmak üzere euro cinsinden para basarlar.

Yukarıda değinilen hususlar göz önünde bulundurulduğunda, NCB'lerin ESCB içerisindeki rolünün, “operasyonel ajanlık” olduğu sonucuna ulaşabiliriz. NCB'ler, Avrupa Merkez Bankası tarafından belirlenen ve tüm euro alanını kapsayan tek para politikasının kendi ülkelerine uygulanması sırasında ortaya çıkacak likidite ihtiyacını karşılamakla görevlidirler. Bu görevi yerine getirirken dikkat etmeleri gereken husus, fiyat istikrarı hedefini tehlikeye atacak hareketlerden kaçınmaktır. Bunun dışında NCB'ler, kendi görev alanlarına giren ancak ESCB ile ilgisi olmayan konular ile ilgili kararlarda tam bağımsız davranabilmektedirler.

EK I: ESCB YÖNETİM ŞEMASI

⊕ Yürütme Kurulu: ECB başkanı, başkan yardımcısı ve dört diğer üyeden oluşur. Üyeleri, konseyin Avrupa Parlamentosu'na ve yönetim konseyine danıştıktan sonra önerdiği üye ülke vatandaşları arasından, üye ülke hükümetlerinin devlet veya hükümet başkanları düzeyinde genel kabulüyle seçilir. Görev süreleri en fazla sekiz yıldır, yenilenemez.

⊕ Yönetim Konseyi: ESCB'nin ana karar alma organıdır. Yürütme Kurulu üyeleri ile euro alanına dahil ülke NCB başkanlarından oluşur. Euro alanı para politikası burada belirlenir. Genellikle basit oy çoğunluğuyla karar alır. Eşitlik durumunda başkanın oyu sonucu belirler. Yönetim konseyi ayda iki kere toplanır.

⊕ Genel Konsey: ECB başkan, başkan yardımcısı ve AB üyesi NCB başkanlarından oluşur. Görevi EMU üyeleri ile parasal birlik dışında kalan AB üyeleri arasındaki para politikasını koordine etmektir. AB Konseyi Başkanı ve Komisyon Temsilcisi bu konsey toplantılarına katılabilir.

EK II: AB ÜYESİ ÜLKELERİN ECB SERMAYESİNE KATKILARI

<i>Euro Alanı Ulusal Merkez Bankaları</i>		
NCB	Sermaye Payı %	Euro
Belçika Merkez Bankası	2.8658	143,290,000
Almanya Merkez Bankası	24.4935	1,224,675,000
Yunanistan Merkez Bankası	2.0564	102,820,000
İspanya Merkez Bankası	8.8935	444,675,000
Fransa Merkez Bankası	16.8337	841,685,000
İrlanda Merkez Bankası	0.8496	42,480,000
İtalya Merkez Bankası	14.8950	744,750,000
Lüksemburg Merkez Bankası	0.1492	7,460,000
Hollanda Merkez Bankası	4.2780	213,900,000
Avusturya Merkez Bankası	2.3594	117,970,000
Portekiz Merkez Bankası	1.9232	96,160,000
Finlandiya Merkez Bankası	1.3970	69,850,000
Toplam	80.9943	4,049,715,000

Euro Alanı Dışında Kalan Ülke Merkez Bankaları

NCB	Sermaye Payı %	Euro
Danimarka Merkez Bankası	1.6709	4,177,250
İsveç Merkez Bankası	2.6537	6,634,250
İngiltere Merkez Bankası	14.6811	36,702,750
Toplam	19.0057	47,514,250